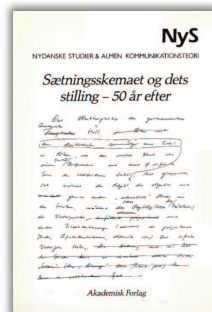

NyS

Titel:	Ordo Naturalis
Forfatter:	Niels Haastrup
Kilde:	<i>NyS – Nydanske Studier & Almen kommunikationsteori</i> 16+17. <i>Sætningsskemaet og dets stilling – 50 år efter</i> , 1986, s. 229-236
Udgivet af:	Akademisk Forlag
URL:	www.nys.dk

© NyS og artiklens forfatter

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre NyS-numre (NyS 1-36) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Ordo naturalis

Niels Haastrup

Diderichsen benytter i sin disputats (Diderichsen 1941) et begreb »ordo naturalis«, der vist altid anføres i netop gåseøjne og på et afgørende sted (jf. citatet ndf. pag. 233) med en forklarende parentes: (subjekt-prædikat).

Med parentesen refererer Diderichsen til logikken og til den klassiske og midelalderlige traditions begreb om »den ligefremme ordstilling« (*ordo rectus*, Priscian) og ikke til retorikkens generelle »ordo« på alle niveauer, dvs. et begreb om en neutral standard for rækkefølge i sprogbrugen, ud fra hvilken afvigelser og deres effekter kan beskrives og begrundes (Lausberg 1960, spec. §§ 950-53, og indeks *ordo* § 1244, hovedkilde Quintilian).

I den følgende lille skitse skal Diderichsens sætningsskema vurderes ud fra begrebsprincipper 1) i forhold til den grammatiske tradition og ambitionen om at etablere et specifikt topisk (dvs. felt-) analyse-niveau uafhængigt af relationsanalysen, og 2) sætningsskemaets anvendelighed som neutral standard ved sprogbrugsbeskrivelser.

Den traditionelle grammatik er først og fremmest en ordgrammatik. Syntaksen beskriver relationen mellem sætningens ord par for par, forstået som led i sætningen, og led af led, (Pinborg 1973). Der regnes med to relationer, underordning og sideordning.

Sideordningen vælger vi her at se bort fra for at koncentrere os om, hvad der tages som udgangspunkt for analysen af afhængighedsforholdene. Vi vil her skelne mellem to typer.

Den første type, hvor subjektet overordnes alle andre led, er den, vi kender fra logikken og tankebygninger af erkendelsesteoretisk, kommunikationsteoretisk og psykologisk art, (jf. f.eks. Togeby, O., 1977 §§ 11-43 og passim).

Den anden type er den specifikt grammatiske, hvor der tages udgangspunkt i, at netop verbet sætter betingelserne for de mulige andre led i sætningen (*nomina-tivus verbi, accusativus verbi* etc.), jf. den senere »Valens-grammatik«, historik hos Helbig (1975).

Ved at indføre begrebet *nekstus*, der betegner et gensidigt forudsættelsesforhold sætter Diderichsen sig ud over denne modsætning i dominans på det relationelle niveau. Men ironisk nok sætter modsætningen sig symbolsk igennem på det topiske niveau, som Diderichsen i kølvandet af Ries og Brøndal (Diderichsen 1941, pag. 3) vil udforske som et særskilt niveau. I Diderichsens hovedsætningsskema har vi verbet, i hans bisætningsskema har vi subjektet på den første plads.

Men hvorledes er det muligt at etablere et sådant topisk niveau?

Lad os se lidt på traditionen. Vi vælger her den antikke og middelalderlige. Om den senere tradition inkl. *grammaire générale* se Diderichsen 1952 (1966). Den *ordo naturalis/rectus*, som vi finder i den latinske tradition, beroede ikke på iagttagelse af *usus* (Blatt, F. 1946, Kap. VIII), eller på en grammatisk analyse af *dependens* i moderne forstand, men på ontologiske overvejelser, ifølge hvilke kun ord for egentlige *entia* kunne være overordnede og forudsatte. Andre ord var blot *accidentia*, således f.eks. den handling verbet er udtryk for, eller den egenskab som adjektivet (selv om denne ordklasse ikke var opfundet) tilskriver den entitet, som den er afhængig af eller determinerer (Covington, M., 1984, *passim*). Priscian måtte selv distinktere mellem sin *ordo naturalis* og sin *constructio* og konstatere, at de ikke altid faldt sammen (Covington, M., 1984, pag. 6). Forholdene i den middelalderlige grammatik bliver terminologisk endnu mere komplicerede, fordi man i denne filosofisk/relationelle beskrivelse benytter en topisk metaforik *ex parte ante se* og *ex parte post se*, og fordi man i sit eksempel-materiale har mulighed for at tilrettelægge pædagogiske eksempler, hvor topisk rækkefølge og nedadstigende *dependens* falder sammen, hvor *regimen* (»styrelse«) kommer før *determinatio* (»bestemmelse«) (Haastrup 1968, pag. 77 f.).

Det afgørende er nu, at mens den klassiske og middelalderlige *ordo naturalis* – så inadækvat den end måtte være med hensyn til *usus* – ifølge Covingtons analyse (1984) hviler på et ekstrasprogligt princip (hvad har eksistens og hvad ikke), så hviler Diderichsens topiske model principielt på en immanent beskrivelse af *usus*: dels en elegantere og klarere opstilling af allerede indvundne resultater i den danske tradition (Diderichsen 1936), hvortil man ikke kunne vente at tilføje noget væsentligt (Diderichsen 1965, pag. 142), dels den grundige analyse af Skånske Lov i disputatsen (Diderichsen 1941).

Proceduren for en sådan analyse er i sin enkelhed nok ikke meget forskellig fra den pædagogiske fremstilling i *Elementær dansk Grammatik* (1957, § 64), som Erik Hansen også gentager i *Dæmonernes Port* (1977). Det springende punkt er at definere – på forhånd – de elementer, der indgår i de topiske manipulationer. Her må Diderichsen erkende (1941, pag. 3) »at Beskrivelsen ikke kommer ud over det Standpunkt, som Hjelmslev S. 82 (lidt haardt) kalder »L'empirisme inévitable ...«. Diderichsen citerer til sit forsvar Croce og minder om, at grammatikken er en kunst, der skaber orden i kaos, selv om – kunne man tilføje – dette må ske ved et samspil mellem forskellige analyseniveauer (Diderichsen 1957 § 7).

Efter de forbehold Diderichsen tager i indledningen til sin disputats (Diderichsen 1941) må vi altså opfatte feltskemaet som en praktisk overskuelig fremstilling af rækkefølge-problematikken på et tentativt synkront grundlag, og ikke som det nybrud i syntaksforskningen som Ries havde efterlyst og Diderichsen arbejdet på i sin analyse af bl.a. relativsætninger og upersonlige konstruktioner. Sådan som Diderichsen præsenterer skemaet (i f.eks. Diderichsen 1957 § 7) forudsættes stort set de traditionelle ordklassedefinitioner, semantisk, morfologisk og relationelt, og hovedvægten lægges ikke på de træk, der peger på den særlige relevans af et topisk analyse-niveau: pladsholdere, vikarer mv. i ledfølgen.

Vi skal nu se på det andet ordo-begreb, retorikkens. Vi tager skemaet for, hvad det er, og spørger, om det sætter en god standard for beskrivelse af signifikante afvigelser i ledfølgen i dansk sprogbrug.

Diderichsen var selv meget kritisk overfor sit feltskema og belastede sine elevers indlæringsarbejde med en strøm af kritikpunkter på mange forskellige niveauer. Han har selv samlet en del af disse op (1964 og 1966). Erik Hansen (1970) har fulgt kritikken op og forsøgt en korrektion på grundlag af Gunner Bechs verbalkæde-teori og valensgrammatikken.

Jeg skal ikke komme ind på dette eller andre forsøg, men blot kommentere N.Å. Nielsens lille orienterende artikel (Nielsen 1975). N.Å. Nielsen betragter korrekt sætningsskemaet som en »modelforklaring« og tillægger det med rette både pædagogiske og heuristiske fordele.

N.Å. Nielsen rejser især den indvending mod skemaet, som vel alle »kvikke« brugere har rejst (vist først på tryk Hansen 1970 med henvisningen til Elisabeth Hansens (1975) undersøgelser af børnesprog, pag. 116). Det drejer sig om fundamentfeltet, som skulle give plads for en markeret udfyldning, men normalt er udfyldt af sætningens subjekt, og derfor ikke bliver den prosaens nerve, som Diderichsen troede, da han lancerede skemaet i 1936 (Diderichsen 1966 pag. 24).

N.Å. Nielsen foreslår, at man i stedet indfører et særligt s^1 -felt, sådan at skemaet for hovedsætninger får flg. form: $F s^1 v s^2 a V S A$. Man får således den klare stilistiske forskel frem mellem

$$\frac{\text{Han drikker ikke øl}}{s^1 \quad v \quad a \quad S} \text{ og } \frac{\text{Øl drikker han ikke}}{F(S) \quad v \quad s^2 \quad a}$$

Hermed demonstrerer N.Å. Nielsen også indirekte, hvad det er for en forenkling Diderichsen må have foretaget: Da F og s^1 ikke kan være udfyldt samtidig i samme sætning, må han have slået disse to felter sammen, jf. Diderichsens egen forklaring i citatet ndf. Diderichsen har sikkert følt sig utilpas ved, at han ikke på et andet end helt arbitrært grundlag har kunnet skelne mellem på den ene side manglende plads og på den anden side ikke-udfyldt plads. Han har så skåret igenem og ladet beskrivelsesøkonomien råde, ladet enkelthed og skønhed komme før brugsværdien.

Skal man tro Diderichsens fremstilling i disputatsen (jf. citaterne ndf.) er det derimod ikke beskrivelsesøkonomien, der har fået ham til at slette fundamentfeltet i bisætninger og hermed rejse ét af argumenterne for at operere med ikke ét men to skemaer.

At fundament ikke skulle findes i bisætninger støtter Diderichsen på sin analyse af Skånske Lov (Diderichsen 1941, pag. 59). Men når han også sletter denne plads i skemaet for moderne dansk, må han tage en række forbehold og i øvrigt undertrykke en del af det eksempelmateriale, der findes hos Mikkelsen (Mikkelsen 1911, § 213, 1.2.3 og § 218). Diderichsen anerkender, at der findes et a-felt forrest i bisætningens neksusfelt, og at konjunktionalfeltet kan være ekstra udfyldt, men for ham giver disse placeringsmuligheder ikke inversion (Diderichsen 1957 § 72 og § 78b, og 1964, pag. 371). Jeg kan hverken acceptere en »særlig selvstændig status« (som Diderichsen tilskriver ledsætninger med hovedsætningsordstilling) eller manglende inversion (bisætningsordstilling) i sætninger af typen:

..., så at øl drak han ikke om vinteren eller så at om vinteren drak han ikke øl, skønt bisætningsordstillingen falder naturligt som i andre ledsætninger i ..., så at han ikke drak øl om vinteren. Jf. diskussionen af forholdet mellem »fundamentering, topikalisering og inversion« i Andersson 1977, kap. 8.

Der er for så vidt ingen vanskeligheder ved at etablere et fællesskema, jf. også de enkle omformningsregler, som E. Andersson foreslår (Andersson 1977, kap. 8, med henv. til Basbøll 1976). Det bliver bare lidt langt. Hvis vi som Diderichsen tager v som fikspunkt i rækken af led – ligesom N.Å. Nielsen, der også kunne have valgt s eller a, og sætter det vilkår, at intet af neksusfeltets led må placeres i fundamentfeltet, får vi flg.

$$k^s k^u F s^1 a^1 v s^2 a^2 V S A.$$

Et sådant skema, der så kunne udbygges yderligere med letledsfelter, negationsfelt m.v. ville blive ganske uoverskueligt og umuligt at huske, så vidt Miller (Miller, G.A., 1956) har ret i sit »magical number seven«.

Men hvordan reducerer Diderichsen nu denne uoverskuelighed, så vi får et skema, der er praktisk håndterligt. Han skærer igennem ved at knytte an til en modsætning på et andet analyseniveau: modsætningen mellem sætninger, der er selvstændige, og sætninger der står som led, altså helsætninger og ledsætninger. Han gør det, selv om mønsteret ikke går helt op. Vi får altså et hovedsætningsskema (F vsa VSA), som vi finder brugt i helsætninger, og et bisætningsskema (sav VSA), som vi finder i ledsætninger.

Problemerne (jf. ovf.) er hermed afgrænset til de to første felter i hovedsætningen. Men selve denne afgrænsning/opdeling er vel også et problem.

Diderichsens argumentation er interessant at følge, fordi det topiske niveau stort set forlades, og fordi argumentationen på dette sted i fremstillingen føres for hver af de to skemaer for sig, og ikke på basis af en konstant sammenligning. Så-

ledes inddrages her ikke i diskussionen forskellen i placeringen af neksusadv. i moderne dansk, ej heller understreges forskellen mellem på den ene side ikke-udfyldt fundament i hovedsætninger ved uindledte spørgesætninger, og på den anden side manglende fundamentfelt overhovedet, som i bisætningsskemaet. Argumentationen føres internt på hovedsætningsniveau ved en modstilling af alm. fremsættende sætninger og uindledte spørgesætninger (dvs. ikke-udfyldt fundamentfelt). Vi læser i disputatsen (Diderichsen 1941, pag. 54-55):

»Det væsentlige Problem er følgende: skal man bedømme et foranstillet Hovedsætningssubjekt (der ikke er klart tematisk, antitetisk eller anaforisk) paa samme Maade som et Bisætningssubjekt (§ 68) og – i Overensstemmelse med den grammatiske Tradition – anse Ordenen Subjekt-Verbum for en »ordo naturalis« inden for Aktualfeltet, der kun brydes, hvor særlige Hensyn fremtvinger Inversion? eller skal man opfatte det som et Led, der (paa tilsvarende Maade som fx. et tematisk Objekt) er rykket fra sin »normale« Plads i Aktualfeltet bag ved Verbet hen paa Indlederpladsen i Kraft af den Subjektet iboende Karakter af »Udgangsbasis«, ...

Den første Tolkning tillader en ensartet Opfattelse af foranstillet Subjekt i alle Arter af »Nexus« (Hovedsætning inklusive), men den medfører paa den anden Side saadanne Komplikationer ved Formuleringen af Reglen om »Verbet paa anden Plads«, at man vistnok efter Simpeltens Princip maa foretrække den sidstnævnte.

Den funktionelle Modsætning mellem Hovedsætning med Verbum paa anden Plads og Hovedsætning med Verbum paa første Plads formuleres nemlig simplest som en Modsætning mellem henh. Sætninger med og uden Indlederled. Betingelsen for, at denne Modsætning kan træde klart frem, er nu netop den, at den øvrige Sætning (»Sætningsstammen«) altid indledes med det samme Led, og dette Led maa da nødvendigvis være Verbet, da kun dette findes i alle (fuldt konstruerede) Sætninger (og da Subjektet særdeles ofte fungerer som fx. tematisk Indleder); kun hvis man statuerer Følgen Vb.-Subj. som »habituel« Orden i Hovedsætningens Aktualfelt, synes altsaa det vigtigste Ordstillingsfænomen i moderne Germansk at faa en tilfredsstillende Formulering, og den karakteristiske Forskel i Tyngde eller »Spændthedsgrad«, der umiddelbart føles mellem fx. Objekt og Subjekt som Indleder (*Håm kan hun ikke lide : Hun kan ikke lide ham*), beror da paa, at Objektet (ifølge Brøndal) belastes med en logisk Funktion (den forberedende, rammesættende), der ikke indgaar i det normale Objekts Definition, men derimod i Subjektets.

Vi maa altsaa hævde følgende Stillingsregel som den simpleste: I Hovedsætninger staar Verbet paa Sætningsstammens første Plads, Subjektet paa anden; i bekræftende Sætninger stilles foran Sætningsstammen

eet (og kun eet) Led; hertil udvælges fortrinsvis et Led, der inden for Sætningsindholdet er logisk primært (angiver Situation, Tema, Udgangs-basis o.s.v.) eller staar i særligt Forhold til det foregaaende (antitetisk eller anaforisk); en naturlig Affinitet til denne Funktion har i Medfør af deres logiske Definition (se Brøndal) Subjekt og situationsangivende Led («Omfangsled»); naar andre Led foranstilles, bliver de af logisk og rytmisk tungere Karakter.

Af Stilart, Vellydshensyn eller rent individuelle Faktorer afhænger det saa, hvilket af flere mulige Led man vælger til Indleder;«

Når læseren præsenteres for det problem, om der skal regnes med én eller to *ordines naturales*, får han ikke nogen henvisning til en redegørelse for de prohibitive komplikationer, der må være ved at gå ud fra reglen om »*Verbet paa anden Plads*«, som er det statistisk normale i såvel hoved- som bisætninger.

Derimod må Diderichsen i sin argumentation for et særskilt hovedsætningsskema stiltiende gå ud fra 1) at uindledte spørgesætninger med *verbum finitum* på første plads, er en type, som ikke findes i afhængige sætninger, hvad de som bekendt gør; 2) at bisætninger (ledsætninger) ikke kan have andet end subjektet på førstepladsen, hvad de som bekendt også kan, og endelig 3) at den psykologiske og kommunikationsmæssige effekt, som vi oplever, når et andet led end subjektet benyttes som indleder, også i sig selv må være basis for, at vi – også i hovedsætninger – normalt har ledfølgen subjekt-*verbum*. Diderichsen falder tilbage på en ikke-topisk argumentation i pagt med traditionen, selv om dennes beskrivelse netop på dette sted i hans argumentation præsenteres som en mindre hensigtsmæssig beskrivelse. Det er paradoksalt, fordi den netop her kun omfatter en konstatering om topiske forhold – uden omtale af dens basis i logik og psykologi, som Diderichsen ville distancere sig fra. Nu er det ham, der har logik og psykologi på sin side.

Han anfører blot grammatikkens sætningsdefinition som argument for, at han har valgt at gøre *verbum finitum* til et uflytteligt fikspunkt i sit skema, og dermed vil hans argumentation faktisk kunne fremstå som en begrundelse for en variant af skemaet som den af N.Å. Nielsen foreslåede, selv om denne er mindre elegant, fordi den må regne med to tomme pladser ved uindledte spørgesætninger.

Men lad os nu se, hvorledes Diderichsen argumenterer for sin anden *ordo naturalis*, den for bisætninger (Diderichsen 1941, pag. 58-59):

»f) Særlige Forhold i Bisætningsspidser

67. For Bisætninger som for konstaterende Hovedsætninger har man opstillet den Lov, at Verbet normalt staar paa anden Plads i Sætningen (se fx. Larsson 23 f.); men denne gængse Formulering af en fælles Stil-lingsregel for de to Sætningsarter skjuler det Faktum, at det er helt forskellige Principper, der ligger til Grund for Verbets Stilling i Hovedsæt-

ninger og i Bisætninger. Vi har set, hvorledes i Hovedsætninger det logisk primære Led (Situation eller Tema) stilledes foran Verbet, medens Subjektet stod efter dette, undtagen naar det selv var »Tema« o.s.v., eller naar der ikke var andre Led, der havde mere Ret til Førstepladsen. (...) For Bisætningerne gælder derimod den Grundlov, at Subjektet – hvis et saadant findes – staar foran Vb. fin., og at i subjektløse Sætninger det Led rykker frem foran Vb. fin., som ellers skulde have Førstepladsen efter det.

68. Loven om Subjektets Foranstilling i Bisætninger er gennemført i ca. 99% af de ca. 600 Ekss., som har et ægte (pronominalt eller selvstændigt) Subjekt, naar man ser bort fra en halv Snes Sætninger af særlig kompliceret Struktur (»transponerede Hovedsætninger«), hvor Bisætningen selv indeholder en foranstillet situativ (konditional) Bisætning, resumeret ved på ¹²⁵⁾«

Strukturen i bisætningen fremstilles på deskriptivt, statistisk grundlag: men vi må tro, at det ikke er normalt, at subjektet står på første plads i hovedsætninger, eller at andre led end subjektet ikke i moderne dansk kan stå på første pladsen i bisætninger (underforstået ledsætninger). Argumentationen gælder skellet mellem hovedsætninger og ledsætninger. Og det er kun vedr. hovedsætninger, at vi nok en gang må acceptere en reference til logikken »det logisk primære Led«, selv om det her sker på et klart tekstlingvistisk grundlag, hvis vi vælger at tilbagedatere dette begreb.

Som Diderichsen selv erkendte (Diderichsen 1964 (1966)) måtte han gå på kompromis med traditionen. Der skulle et langt større oprydningsarbejde til, før man kunne definere størrelser, der kunne falde på plads i et enhedsskema. Et sådant måtte han opgive og falde tilbage på den tradition, der netop ikke havde sin grund i en topisk analyse, men i logisk-grammatiske overvejelser. Jeg har forsøgt at vise dette ved en gennemgang af hans argumentation i et afsnit af disputatsen. Ikke for at »afsløre«, hvad der løsrevet fra sammenhængen (om denne se især Diderichsen 1941 pag. 34 ff. og 50 ff.) kan tage sig ud som den rene manipulation – ingen var vel mere redelig og åben i sin selvkritik end Diderichsen – men for at pege på nogle vanskeligheder ved så radikalt at bygge på en modstilling af indledte og uindledte hovedsætninger i et feltskema.

De to skemaer er korte og lette at huske. Det er blot beklageligt, at den praktiske brugsværdi svækkes af, at beskrivelsesøkonomiske hensyn skjuler den retorisk-neutrale ordo i sætningen, som de fleste sikkert oplever som subjektet på første plads. Til gengæld fremhæves forskellen mellem uindledte spørgesætninger og almindeligt fremsættende sætninger, der næppe af mange opleves som en topisk forskel, der kræver grammatiker-assistance for at træde frem.

Det er glædeligt at konstatere, at flere forskere ikke blot i Skandinavien, men

også i Holland, arbejder videre på det grundlag, Diderichsen har skabt. Der er meget at hente.

I en afsluttende vurdering er det svært ikke at pege på det æstetiske moment, den enkle skønhed i de to skemaer, især hovedsætningsskemaet med kongruensen mellem neksusfelt og indholdsfelt: vsa VSA. Baggrunden for denne er nok ikke blot den Hjelmslevske elegance, som prægede Lingvistikredsen i 1930'erne, men også den trang, man finder i dansk grammatisk tradition, til at finde – også i modersmålet den skønne orden, som man var blevet præsenteret for under indlæringen af de dominerende udenlandske kultursprog (Haastrup 1984 og E. Dal 1960).

Litteratur

- Andersson, E. 1977. *Verbfrasens struktur i svenskan*. Åbo.
- Basbøll, H. 1976. Is an integration of Diderichsen's positional analysis of Danish sentences in a transformational-generative framework feasible? in Karlsson edit. 1976. *Papers from the third Scandinavian conference of linguistics*. Åbo.
- Blatt, F. 1946. *Latinsk Syntaks*. København.
- Brøndal, V. 1932. *Morphologi og Syntax. Nye Bidrag til Sprogets Teori*. København.
- Covington, M.A. 1984. *Syntactic theory in the high middle ages*. Cambridge.
- Dal, E. 1960. Judichær, hans værk og hans kilder, Bd. IIA Indledning til *Danske Metrikere II*, in A. Arnholtz og E. Dal edit. *Danske Metrikere*. København.
- Diderichsen, P. 1936. Prolegomena til en metodisk dansk Syntaks, in Diderichsen, P. 1966.
- Diderichsen, P. 1941. Sætningsbygningen i Skaanske Lov in *Acta Philologica Scandinavica*, 15. *Aargang*, 1.-2. Hæfte. København.
- Diderichsen, P. 1952. De tre hovedarter af grammatisk forbindelse, in Diderichsen, P. 1966.
- Diderichsen, P. 1957. *Elementær dansk Grammatik*. København.
- Diderichsen, P. 1964. Sætningsleddene og deres stilling – 30 år efter, in Diderichsen, P. 1966.
- Diderichsen, P. 1966. *Helhed og Struktur*. København.
- Diderichsen, P. 1968. *Sprogsyn og sproglig opdragelse*. København.
- Hansen, Elisabeth. 1975. *Syntaksen i børnesprog*. København.
- Hansen, Erik. 1970. Sætningsskema og verbalskemaer, in *NyS* 2, s. 115 f. København.
- Hansen, Erik. 1977. *Dæmonernes Port*. København.
- Helbig, G. et al. 1975. *Wörterbuch zur Valenz und Distribution deutscher Verben*. Leipzig.
- Haastrup, N. 1968. *Infinitiv + skulende, skolegrammatiske studier i Den ældste danske Bibeloversættelse*. København.
- Haastrup, N. 1984. Reflection on language, when language works or when it does not? in *Forces in European Mother Tongue Education*. Tilburg.
- Lausberg, H. 1960. *Handbuch der literarischen Rhetorik I-II*. München.
- Mikkelsen, K. 1911 (1975). *Dansk Ordføjningslære*. København.
- Miller, G.A. 1956. The magical number seven plus or minus two; some limits on our capacity for processing information, in *Psychological Review* 156, nr. 63, s. 81-97.
- Nielsen, N.Å. 1975. Om anvendelsen af to forskellige modeller på dansk sætningsbygning, in *At færdes i Sproget, Dansk Sprognævn's Skrifter nr. 9*, s. 139 ff. København.
- Pinsborg, J. 1973. Some syntactical concepts in medieval grammar, in *Classica & Mediaevalia, dissertationes IX*. København.
- Ries, J. 1931. Was ist ein Satz?, in *Beiträge zur Grundlegung der Syntax*, Bd. 3. Prag.
- Togeb, O. 1977. *Om Sprog*. København.